

André Breton i Sigmund Freud. O dodirima francuskoga nadrealizma i psihoanalize

Tea SOKOLOV

Mirna SINDIČIĆ SABLJO

Odjel za francuske i frankofonske studije

Sveučilište u Zadru

UDK: 821.133.1:7.037.5

UDK: 821.133.1:159.964.2

DOI: 10.15291/ai.2950

PREGLEDNI ČLANAK

Primljeno: 12. srpnja 2019.

SAŽETAK

KLJUČNE RIJEČI:

*automatsko pisanje,
francuska recepcija
psihoanalize, hipnoza,
ludilo, nespvesno*

U kritičkoj je literaturi o nadrealizmu neizostavna konstatacija da je na oblikovanje nadrealističkih interesa utjecala Freudova psihoanaliza. Namjera je rada prikazati, s osloncem na postojeću literaturu o toj temi, dodire Bretona i Freuda u kontekstu Freudove recepcije u Francuskoj. Breton je razradio osnovne nadrealističke ideje prije dodira s Freudovom psihoanalizom, zahvaljujući doticaju s onodobnom francuskom psihijatrijskom misli (Jean-Martin Charcot, Pierre Janet). Nadrealistički su umjetnički interesi bili daleko od istinskog zanimanja za psihoanalizu pa se vezi nadrealizma i Freudove psihoanalize ne bi trebala davati prevelika važnost. Freuda nespvesno zanima u terapijske svrhe, dok Breton u nespvesnom vidi subverzivnu snagu i umjetnički potencijal.

Književna povijest Andréa Bretona (1896. – 1966.) pamti kao jednog od pokretača i ključnih figura nadrealizma, francuskoga avangardnog književnog pokreta. Neposredno nakon Prvoga svjetskog rata Breton se priključio dadaizmu i aktivno sudjelovao u aktivnostima koje je Tristan Tzara organizirao u Parizu, nakon selidbe u taj grad 1920. godine.¹ Došavši do zaključka da se dadaizam iscrpio i upao u rutinu (Stalloni, 2009: 139), zajedno s Louisom Aragonom i Phillipom Soupaultom 1924. godine pokreće nadrealistički pokret.² Nadrealisti svojim izravnim pretečama drže njemačke i francuske romantičare: Lewisa Carrolla, Charlesa Baudelairea, Arthura Rimbauda, Alfreda Jarryja, Edgara Allana Poea, markiza de Sadea, Lautréamonta, Guillaumea Apollinaire i brojne druge književnike (Stalloni, 2009: 137). Dadaističko je iskustvo imalo važnu ulogu u oblikovanju nadrealizma. Dadu i nadrealizam povezuje izazivanje skandala, odbacivanje književne tradicije te otpor prema građanskom društvu i kulturi. Članove je nadrealističke skupine povezivalo odbacivanje racionalističkoga duha i logike, kodificirane umjetnosti, katoličke vjere, građanskoga konformizma i morala, sklonost izazivanju skandala i provokaciji te antimilitaristički stavovi. Odbacivanje je tradicionalnih estetskih, moralnih i društvenih vrijednosti vezano uz težnju nadrealista da književnost postane instrument revolucije, čiji je krajnji cilj promijeniti život. Cilj im je bio osloboditi imaginaciju, prizvati snage iz nesvjesnoga i pronaći nove načine umjetničkoga izraza.

Razdoblje između 1924. i 1927. godine bilo je obilježeno prije svega objavljivanjem različitih časopisa (*Littérature*, *La Révolution surréaliste*, *Le Surréalisme au service de la Révolution*, *Minotaure*), napadima na ugledne francuske književnike (Anatolea Francea i Mauricea Barrèsa), otvaranjem Ureda za nadrealistička istraživanja (*Bureau de recherches surréalistes*) i objavom književnih tekstova. Tridesete je godine obilježio izraženiji politički angažman i aktivno propitivanje odnosa književnosti i politike, što dovodi do istupanja pojedinih članova iz skupine (Antonin Artaud, Roger Vitrac, Louis Aragon itd.). Četrdesete su godine bile obilježene ratnim sukobima. Tijekom Drugog svjetskog rata André Breton boravio je u Sjedinjenim Američkim Državama, dok se dio članova skupine pridružio Pokretu otpora. Pedesete su godine protekle u znaku internacionalizacije nadrealizma i organizacije velikih nadreali-

¹ Više o Dadu u Parizu u: Vlašić-Anić 2007: 154-164.

² Među najistaknutijim članovima nadrealističke skupine bili su: Benjamin Péret, Paul Éluard, Louis Aragon, Robert Desnos, René Crevel i Antonin Artaud. Skupini su se pridružili likovni i filmski umjetnici: Max Ernst, Hans Arp, Henri Cartier-Bresson, Man Ray, Luis Buñuel, Salvador Dalí, Joan Miró, René Magritte, Dora Maar, Marcel Duchamps, André Masson i mnogi drugi.

stičkih izložbi. Nadrealizam se službeno gasi 1969. godine, dvije godine nakon Bretonove smrti (Abastado, 1971; Bréchon, 1971; Préta-de-Beaufort, 1997).

U kritičkoj je literaturi o nadrealizmu i francuskoj književnosti međuratnoga razdoblja neizostavna konstatacija da je na oblikovanje nadrealističkih preokupacija snažno djelovala Freudova psihoanaliza (Bancquart i Cahné, 1992: 123; Stalloni, 2009: 142-143; Brunel, 2005: 24; Labouret, 2013: 69). Namjera je rada prikazati, s osloncem na postojeću literaturu o toj temi, navedeni doticaj unutar Freudove recepcije u Francuskoj i potom osvijetliti prirodu dodira nadrealizma i psihoanalize. Naposljetku će se pokušati ukazati na određena sjecišta, ali i mimoilaženja Bretonove i Freudove misli.

RANA RECEPCIJA FREUDOVE PSIHOANALIZE U FRANCUSKOJ

Sigmund je Freud u Parizu boravio od listopada 1885. do veljače 1886. godine kako bi prisustvovao javnim seansama koje je neurolog Jean-Martin Charcot organizirao u bolnici Pitié-La Salpêtrière (Matijašević, 2006: 11-16)³. Bez obzira na činjenicu da su francuska neurologija i psihijatrija imale važnu ulogu u Freudovu formiranju, kao i u razvoju psihoanalize, njegove su ideje u Francusku sporo prodirale tijekom prva dva desetljeća 20. stoljeća.⁴ Otpor prema idejama koje su dolazile iz njemačkoga kulturnog kruga bio je uzrokovan traumom Francusko-pruskog i Prvog svjetskog rata te izraženim nacionalizmom onodobnoga francuskog društva (Scull, 2018).

Prije Prvog svjetskog rata o Freudovim su teorijama pisali francuski psihijatri Emmanuel Regis i Angelo Hesnard u knjizi naslovljenoj *La Psychanalyse des névrose et des psychoses: ses applications médicales et extra-médicales*, koja je objavljena 1914. godine (Perron, 2014: 128). Regis i Hesnard prepoznali su važnost Freudovih teorija i otkrića te su među prvim omogućili francuskim čitateljima upoznavanje s njegovom misli (Polizzotti, 1999: 62). Nakon Prvoga svjetskog rata zanimanje za Freudov rad raste, nešto kasnije nego u ostalim europskim zemljama. Prijevodi Freudovih integralnih tekstova na francuski jezik objavljuju se od 1921. godine. *Tumačenje snova*, primjerice, prevedeno je 1925. godine.

³ Jean-Martin Charcot (1825. – 1893.) najpoznatiji je francuski neurolog kraja 19. stoljeća. Među prvim je opisao simptome multiple skleroze, a istaknuo se studijama histerije i hipnoze. Više u: Carroy, 1994: 6-20.

⁴ Više o psihoanalizi u: Perron, 2014; Lecourt, 2006; Perron, 1994: 74-84.

U francuskoj je recepciji Freudovih ideja značajnu ulogu imala Eugénie Sokolnicka (1884. – 1934.), psihoanalitičarka poljskog podrijetla, Freudova pacijentica i Jungova učenica, koja se u Francuskoj nastanila 1921. godine (Perron, 2014: 127-128). Tijekom svojih druženja s intelektualnom elitom toga vremena, primjerice književnicima okupljenim oko časopisa *Nouvelle Revue Française*, diseminirala je ključne ideje Sigmunda Freuda. Recepciji je Freudove psihoanalize u Francuskoj doprinos dala i Marie Bonaparte, jedna od rijetkih Francuskinja koja je bila na psihoanalitičkoj terapiji kod Freuda u Beču. Godine 1926. osnovano je *Pariško psihoanalitičko društvo* (*Société psychanalytique de Paris*) koje objavljuje glasilo *la Revue française de psychanalyse* i svake godine organizira znanstveni skup psihoanalitičara (*Congrès des psychanalystes de langue française*). Psihoanalitičku su terapiju u radu s pacijentima tijekom međuraća prakticirali francuski psihijatri: dr. Allendy, dr. Laforgue i dr. Bichon (Perron, 2014: 217-219). Šira se javnost s Freudovim teorijama mogla upoznati čitajući knjige napisane s namjerom da te ideje vulgariziraju, primjerice *Le freudisme, exposé et critique* (1926) Jeana Laumoniera; *La méthode psychanalytique et la doctrine freudienne* (1936) Rolanda Dalbieza i *L'âme enfantine et la psychanalyse* (1931) Charlesa Badouina (de Mijolla, 2010).

OSOBNİ KONTAKTI ANDRÉA BRETONA I SIGMUNDA FREUDA

André Breton, jedan od pokretača nadrealističkoga pokreta, studirao je medicinu te se tijekom studija upoznao s osnovama suvremene psihijatrije. Zaposlio se u vojnoj bolnici u Saint-Dizieru gdje mu je supervizor bio bivši Charcotov asistent dr. Raoul Leroy. U Saint-Dizieru čitao je psihijatrijsku literaturu koja mu je bila dostupna, primjerice: *L'Automatisme psychologique* (1899) Pierrea Janeta⁵; *Précis de psychiatrie* (1914) Emmanuela Regisa; *La Psychanalyse des névroses et des psychoses* (1914) Regisa i Hesnarda; *Napoléon des névroses* Jean-Martina Charcota, tekstove Constanza Pascala i Emila Kraepelina, jednog od najutjecajnijih njemačkih psihijatarâ toga vremena (Polizzoti, 1999: 62; Matthews, 1986: 89). André Breton nije poznavao njemački jezik pa stoga nije mogao čitati Freudove tekstove u izvorniku. U vrijeme kad su se nadrealisti počeli pozivati na Freuda neznatan je broj Freudovih tekstova bio dostupan u prijevodu na francuski jezik.

⁵ Pierre Marie Félix Janet (1859. – 1947.), francuski je psiholog, filozof i psihoterapeut te Charcotov učenik. Predavao je na Sorbonnei i na Collège de France. Među prvim je uputio na povezanost prošlih događaja i sadašnjih trauma.

Tijekom Prvoga svjetskog rata Breton je u bolnici u Saint-Dizieru sudjelovao u zbrinjavanju ranjenika. Radio je s vojnicima koji su patili zbog različitih psihičkih smetnji i u terapijske je svrhe bolesnike poticao da zapisuju svoje slobodne asocijacije, za koje je potom utvrdio da posjeduju izrazitu poetsku snagu (Bonnet, 1975: 98-115). Takav se način rada s pacijentima temeljio na metodi „automatskog govora“ (fr. *parole automatique*) koju je primjenjivao francuski psihijatar Jean-Martin Charcot i o čemu je pisao u knjizi *L'Automatisme psychologique* (1899). Metoda se temelji na spontanom bilježenju snova i nekontroliranih asocijacija (Belaval, 1955: 7). Breton je zapisivao misli koje su psihotični pacijenti obilježeni ratnim traumama iznosili. Analizirao je njihove snove i deluzije. Posebno ga je zainteresirao slučaj pacijenta koji je bolovao od paranoje te je odbijao prihvatiti stvarnost tvrdeći da je rat samo predstava (Abastado, 1971: 127). Iskustva stečena tijekom rada u bolnici u Saint-Dizieru presudno su utjecala na oblikovanje Bretonovih moralnih, umjetničkih i društvenih preokupacija i na nastavak njegove karijere u kojoj se umjesto medicinom odlučio baviti književnošću.

André Breton i Sigmund Freud osobne su kontakte održavali u razdoblju između 1921. i 1937. godine. Godine 1921. Breton je odlučio posjetiti Sigmunda Freuda u Beču. Prethodno mu je poslao primjerak svoje knjige *Magnetska polja* (*Les Champs magnétiques*) s posvetom u kojoj je izrazio svoje divljenje njegovim radom. Držao je da su on i Freud kolege koji se bave istim poslom i da će ga Freud primiti kao ravnopravnog sugovornika (Polizzotti, 1999). U njegovoj ga je ordinaciji na adresi Berggasse 19 u Beču posjetio 10. listopada. Posjet je za Bretona bio razočaravajući. Breton je većinu vremena proveo u predsoblju s Freudovim pacijentima, iščekujući da ga zaposleni Freud pozove u svoj ured. Razgovor nije tekao prema Bretonovim očekivanjima, stoga što je Freud Bretona držao pjesnikom koji u psihoanalizi traži rješenje za nedostatak inspiracije (Polizzoli, 1999: 145-146).

Po povratku u Pariz, razočaran susretom i povrijeđen Freudovim nezanimanjem za njegov rad, Breton je objavio članak u prvom broju časopisa *Littérature* 1922. godine naslovljen „Intervju s doktorom Freudom“. U tekstu je Freuda predstavio kao banalnog starca bez stila koji prima pacijente u pohabanom uredu.⁶ Nazvao ga je malim, starim liječnikom iz susjedstva koji ne voli Francusku (Behar i Carassou, 1984: 205). Dvije godine nakon spomenutoga teksta

⁶ U knjizi razgovora (*Entretiens 1913-1952*) objavljenom 1952. godine u izdanju Gallimarda ispričao se zbog tog teksta napisanog u duhu Dade.

objavljenoga u časopisu *Littérature Breton* je objavio *Prvi Manifest nadrealizma* u kojemu Freudovo ime spominje u nekoliko navrata, isključivo u pozitivnom kontekstu (Breton, 1970b). U broju 9–10 časopisa *La Révolution surréaliste* 1927. godine objavljen je prijevod Freudova eseja „La question de l'analyse par les non médecins“, što također ukazuje na kontinuirano zanimanje za Freudov rad.

Nakon što je 2003. godine prodana Bretonova privatna ostavština, javnost je stekla uvid u Freudovu i Bretonovu korespondenciju iz koje je razvidno da su njihovi kontakti bili dugotrajni i intenzivniji te se ne mogu isključivo svesti isključivo na kratki susret u Beču 1921. godine (Aleksić, 2011). Breton je neuspješno pokušavao Freuda zainteresirati za nadrealističke aktivnosti. Poslao mu je primjerke *Nadrealističkog Manifesta* kao i primjerak svoje knjige *Les Vases communicants*, pokušavajući ga uvjeriti u ozbiljnost svoga teorijskog rada. Freud mu je u pismu iz 1932. godine odgovorio da ne zna što nadrealizam predstavlja:

„Poštovani gospodine,

Puno vam hvala na vašem pismu, tako detaljnom i ljubaznom. Mogli ste mi odgovoriti kraće: “Toliko buke...” Ali, Vi ste imali prijateljski obzir prema mojoj osobitoj, srećom prevladanoj, osjetljivosti na ovu temu, koja je nesumnjivo oblik reakcije protiv nerazmjerne ambicije iz djetinjstva. Ne mogu vam uzeti za zlo ni jednu od vaših ostalih kritika, iako tu mogu pronaći nekoliko razloga za polemiku. (...)

A sada priznanje, koje morate prihvatiti s tolerancijom! Iako primam toliko mnogo dokaza o zanimanju vas i vaših prijatelja za moje istraživanje, ja sam ne mogu jasno odrediti što je i što želi nadrealizam. Možda nisam ni učinio ništa da to razumijem, ja koji sam toliko udaljen od umjetnosti“ (Breton, 1970a: 175-176).⁷

Breton je Freudu poslao zapisane snove koje su mu prijatelji pričali te ga zamolio da ih analizira, namjeravajući potom objaviti opise snova i njihovu analizu. Freud je odbio njegov prijedlog uz obrazloženje kako za analizu snova treba imati uvid u okolnosti u kojima se određeni san pojavio, odnosno u psihičke preokupacije osobe koja sanja (Esman, 2011: 176). Dostupna Bretonova i Freudova pisma, nerijetko polemičkog tona, svjedoče o napetom

⁷ Pismo je prevela Tea Sokolov.

odnosu središnje figure nadrealističke skupine i psihoanalitičara koji nije shvaćao umjetničku vrijednost nadrealizma i nije uvažavao Bretonove znanstvene kompetencije. Njihova se epistolarna polemika nerijetko vodila oko manjkavih referenci, krivih navoda i šture bibliografije u tekstovima (Rabaté, 2016).

DODIRI NADREALIZMA I PSIHOANALIZE

André je Breton, kako je prethodno istaknuto, u vrijeme kad je s Phillipom Soupaultom počeo primjenjivati metodu automatskog pisanja (*l'écriture automatique*) Freudov rad poznavao isključivo posredstvom prethodno spomenutih tekstova francuskih autora koji su pisali o psihoanalizi. Nadrealiste je kao i Sigmunda Freuda zanimalo istraživanje nesvjesnoga dijela ljudske osobnosti koji je potisnut zbog dominacije racionalne svijesti i tradicionalnoga morala.⁸ U *Prvom nadrealističkom manifestu* objavljenom 1924. godine Breton je Freudu zahvalio zato što je istraživanjima nepoznatoga, imaginarnoga i nestvarnoga otvorio vrata nadrealističkim aktivnostima (Breton, 1970b). Breton je kao i Freud držao da postoje dvije strane čovjekove psihe: svijest i podsvijest, koje čine jednu cjelinu. Podsvijest utječe na čovjekova svjesna ponašanja i misli. Ta se skrivena stvarnost može analizirati promatranjem čovjekovih nesvjesnih stanja koja su ključ za razumijevanje čovjekove unutarne zbilje. Nadrealisti su dijelili Freudovo uvjerenje da se posredstvom snova može doprijeti do nesvjesnoga koje su oni tijekom umjetničkog stvaranja željeli istraživati. Nesvjesno, prema nadrealistima, treba biti pokretač kreativnog procesa, s obzirom na to da iz njega prodiru slike velike poetske snage i ljepote.

Za bilježenje su spontanog toka nesvjesnih misli bez ikakve kontrole razuma razvili metodu automatskog pisanja (*l'écriture automatique*). U *Prvom manifestu nadrealizma* Breton pojašnjava kako je razvijena metoda automatskog pisanja te detaljno opisuje što ona jest. Drži da niz rečenica koje se iznenada pojavljuje u mislima bez svjesnoga priziva prodire iz skrivenih dijelova naše svijesti. Kako bi se poruka iz nesvjesnoga zabilježila, Breton je razvio posebnu metodu. Pojasnio je: „Autor se treba potpuno opustiti i prebaciti u pasivno stanje. Misli koje prodiru iz nesvjesnog i koje zapisuje ne smiju se čitati prije završetka procesa bilježenja, zbog opasnosti kontrole i intervencije od strane razuma. Potrebno je

⁸ O nesvjesnom više u: Phil Mollon, *Nesvjesno*, Jesenski i Turk, Zagreb, 2006.; Anthony Easthope, *The Unconscious*, Routledge, New York/London, 1999.

misli zapisivati što brže, kako bi izbjegla mogućnost da razum nametne smisao i formu. Estetska vrijednost manje je važna“ (Breton, 1970b: 36). Metoda automatskog pisanja, dakle, zahtijeva potpuno odvajanje od vanjske stvarnosti, preokupacija i briga kako bi se otvorio put instinktivnim nagonima, neobrađenim mislima i snovima. S ovim spontanom bilježenjem toka misli bez ikakve kontrole razuma koji nam se javljaju u različitim stanjima svijesti, nadrealisti ne niječu stvarnost svjesnoga življenja već uzimajući u obzir podsvjesna stanja pokušavaju kreirati nad-stvarnost (Préa-de-Beaufort, 1997).

Kako bi dosegli do nespješnog, nadrealisti organiziraju kolektivne seanse sna i hipnoze vjerujući da će na taj način potaknuti oslobađanje podsvjesnih, skrivenih misli. Nakon seansi kolektivnog sna pokušavali su stvarati u stanju između budnosti i sna, bilježili bi vlastite snove i pokušavali doprijeti do nespješnoga, vjerujući da ono ima pokretačku umjetničku snagu (Durozoi i Lecherbonnier, 1972). Vjeruju da se tumačenjem snova stječe uvid u istinsko stanje čovjekove psihe, s obzirom na to da su snovi preobražene potisnute želje i utjelovljenje skrivenih nagona pojedinca. Temeljna je vrijednost snova u tome što izmiču kontroli razuma. Snovi omogućavaju uvid u svijet psihe koji se suprotstavlja stvarnom svijetu, materiji, determinizmu prostora i vremena te društvenim zakonima (Bréchon, 1971: 39). Navedena je ideja preuzeta iz Freudove psihoanalize.

Nadrealisti, Breton posebice, iskazivali su izrazito zanimanje za psihičke bolesnike i različite teme vezane uz ludilo. Nadrealisti veličaju ludilo vjerujući da ono predstavlja povlašteni način izražavanja, ali i temeljni oblik subverzije. Također, zanima ih ludilo kao stanje koje izmiče kontroli razuma i koje predstavlja oblik potpune slobode, vjerujući u njegov umjetnički i kreativni potencijal (Préa-de-Beaufort, 1997).

BRETONOV NADREALIZAM I FREUDOVA PSIHOANALIZA: SUSRETI I RAZILAŽENJA

Najintenzivniji dodiri nadrealista s Freudovom teorijom odvijali su se tijekom dvadesetih godina 20. stoljeća što dokazuje *Prvi manifest nadrealizma*. Nadrealisti i Freud dijele zanimanje za nespješno, snove, hipnozu, ludilo, važnost seksualnosti u mehanizmima nespješnoga, opis zakona koji ravnaју nespješnim, opozicija principa užitka i stvarnosti i važnost jezičnih igri.

No nadrealistički umjetnički interesi bili su daleko od stvarnog interesa za

psihoanalizu pa je stoga nužno toj vezi ne davati preveliku važnost, s čim se slaže i David Hopkins (2004: 99-102). Breton teorijske i umjetničke zamisli nije temeljio isključivo na Freudovoj psihoanalizi, već su na formulaciju njegovih koncepata u jednakoj mjeri utjecali Jean-Martin Charcot i Pierre Janet (Lomas, 2000). Breton je razvio osnovne nadrealističke ideje i prije dodira s Freudovom psihoanalizom, zahvaljujući doticaju s onodobnom francuskom psihijatrijskom misli koju je tijekom školovanja i rada u bolnici u Saint-Dizieru temeljito upoznao. Nadrealisti su se zanimali za različite iracionalne fenomene i dio su ideja preuzeli iz tekstova Alfreda Mauryja i Herveya de Saint-Denysa koji pojašnjavaju da se sadržaj snova može pojmiti u predsvjesnom stanju prije buđenja. Pri razvijanju metoda automatskog pisanja oslanjali su se i na teorije Frédéricica Myersa i Theodorea Flournoya, autora koji su istraživali spiritualizam. Na razvoj je nadrealističkih metoda utjecao i Eugène Azama koji se bavio transom i histerijom (Préta-de Beaufort, 1997: 63-64). Upoznali su se i s radom Henrija Bergsona koji se bavio snovima, fenomenom telepatijom i različitim manifestacijama iracionalne psihe (Duplessis, 1953: 9).

Prvi su Freudovi tekstovi prevedeni na francuski jezik u vrijeme kad su nadrealisti već razvili tehniku automatskoga pisanja. Breton je pogrešno mislio da je automatsko pisanje jednako Freudovim slobodnim asocijacijama. Riječ je o dva potpuno različita koncepta i slobodne asocijacije ne smiju se poistovjećivati s automatizmom (Esman, 2011: 173-174). Breton nije strogo slijedio Freudove koncepte, primjerice imali su različita stavove o svrsi analize. Freud je vjerovao da su pacijenti neprilagođeni ljudi kojim se treba pomoći da se integriraju u postojeći društveni sustav koji nije dovodio u pitanje. Breton i nadrealisti suprotna su stava, oni drže da se društveni sustav mora mijenjati, a jedan od načina je da se potisnute energije integriraju u ljudsku svijest (Abastado, 1971: 135-136). Ono što Freud smatra bolešću, Breton i nadrealisti vide kao mogućnost, nešto od čega mogu učiti i u skladu s čime mogu rekreirati svijet. Dakle, Freud smatra da bi psihoanaliza trebala biti u službi terapije, a Breton smatra da je njezina dužnost osloboditi čovjeka od samog sebe (Matijašević, 2006; Abastado, 1971). Iako nadrealiste i Freuda spaja niz zajedničkih interesa, razdvaja ih činjenica da Freud želi ispraviti neravnotežu koja otežava svakodnevni društveni život njegovih pacijenata, dok Breton u nesvjesnom vidi subverzivnu snagu i umjetnički potencijal. Njegov cilj nije terapijski. Freuda nesvjesno zanima kao veza sa svjesnim i stanjem pacijenta, a nadrealisti mu žele dati svu moć i podižu ga na razinu umjetničkoga stvaranja.

LITERATURA

- ABASTADO, C. (1971). *Introduction du surréalisme*. Paris: Bordas.
- ALEKSIĆ, B. (2011-12). Freud et les surréalistes, ses « fous intégraux », *Topique*. 115: 93-112.
- BANCQUART, M.-C., CAHNÉ, P. (1992). *Littérature française du XXe siècle*. Paris: P. U. F.
- BEHAR, H., CARASSOU, M. (1984). *Le surréalisme : textes et débats*. Paris: Le livre de poche.
- BRÉCHON, R. (1971). *Le surréalisme*. Paris: Librairie Armand Colin.
- BELAVAL, Y. (1955). Poésie et psychanalyse, *Cahiers de l'association internationale des études françaises*. 7: 5-22.
- BONNET, M. (1975). *André Breton, naissance de l'aventure surréaliste*. Paris: Corti.
- BRETON, A. (1970a). *Les vases communicants*. Paris: Gallimard.
- BRETON, A. (1970b). *Manifeste du surréalisme*. Paris: Gallimard.
- BRUNEL, P. (2005). *La littérature française du XXe siècle*. Paris : Armand Colin.
- CARROY, J. (1994). Hypnose et hystérie à la fin du 19e siècle. *Les Cahiers de Science & Vie: Freud. Comment fut découverte la psychanalyse*. 22 : 6-20.
- DUROZOI, G., LECHERBONNIER, B. (1972). *Le surréalisme : théories, thèmes, techniques*. Paris : Librairie Larousse.
- DUPLESSIS, Y. (1953). *Le surréalisme*. Paris: P. U. F.
- ESMAN, A. H. (2011). Psychoanalysis and surrealism: André Breton and Sigmund Freud, *Journal of the American Psychoanalytic Association*. 59 (1): 173-181.
- EASTHOPE, A. (1999). *The Unconscious*. New York/London: Routledge.
- HOPKINS, D. (2004). *Dana and Surrealism. A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- LABOURET, D. (2013). *La littérature française au XXe siècle*. Paris: Armand Colin.
- LECOURT, E. (2006). *Découvrir la psychanalyse*. Paris: Eyrolles.
- LOMAS, D. (2000). *The Haunted Self: Surrealism, Psychoanalysis, Subjectivity*. New Haven: Yale University Press.
- MATTHEWS, J. (1986). *Andre Breton: Sketch for an Early Portrait*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

- MATIJAŠEVIĆ, Ž. (2006). *Strukturiranje nesvjesnog: Freud i Lacan*. Zagreb: AGM.
- MIJOLLA, A. de (2010). *Freud et la France: 1885-1945*. Paris : P. U. F.
- MOLLON, P. (2006). *Nesvjesno*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- PERRON, R. (1994). Entre deux Guerres mondiales – la psychanalyse en Europe et aux Etats-Unis. *Les Cahiers de Science & Vie: Freud. Comment fut découverte la psychanalyse*. 22 : 74-84.
- PERRON, R. (2014). *Histoire de la psychanalyse*. Paris: P. U. F.
- POLIZZOTTI, M. (1999). *André Breton*. Paris: Gallimard.
- PRÉTA-DE BEAUFORT, A. (1997). *Le surréalisme*. Paris: Ellipses.
- RABATÉ, J.-M. (2016). Freudian Origins. U: Fijalkowski, K., Richardson, M. (ur.), *Surrealism Key Concepts*. (48-57). London/New York: Routledge.
- SCULL, A. (2018). *Ludilo u civilizaciji*, Zagreb: Sandorf.
- STALLONI, Y. (2009). *Ecoles et courants littéraires*. Paris : Armand Colin.
- VLAŠIĆ-ANIĆ, A. (2007). *Harms i dadaizam*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.

ANDRÉ BRETON AND SIGMUND FREUD. FRENCH SURREALISM AND PSYCHOANALYSIS IN CONTACT

Tea SOKOLOV

Mirna SINDIČIĆ SABLJO

*Department of French and Francophone Studies
University of Zadar*

SUMMARY

KEYWORDS:

*automatic writing,
French reception of
psychoanalysis, hypnosis,
madness, unconscious*

The critical literature on Surrealism insists on the thesis that the surrealist's theories were under the influence of Freud's psychoanalysis. The purpose of this paper is to analyse, in the context of Freud's reception in France, the relationship between Breton and Freud's main theories. Breton has developed basic ideas of Surrealism before reading Freud's books, mainly under the influence of contemporary French psychiatric thought (Jean-Martin Charcot and Pierre Janet). Artistic interests of Surrealist movement were far from deep interest in psychoanalysis, so the connection between Surrealism and Freud's psychoanalysis should not be given too much significance. Freud's interest in unconscious is motivated by the therapeutic purposes, while Breton mainly saw subversive power and artistic potential in the unconscious.